

Noget om Capitelstarten.

At den Priis, som den aarlige Capitelstart fastsætter paa Kornsorterne, som oftest ikke er — kan ei heller være — den virkelige, i ethvert Stift eller Amt gieldende, Middel- eller Landkjøbspriis, nægtes vel ikke lettelig af Noget, da det er Erfarings-Sandhed; og at derfor mange, stundom Kiøbende, til andre Lidet Sælgende, i eet Aar Ydere, i et andet Modtagere af Penge-Beberlag istedetfor Korn, forurettes, d. e. lide derved, er ikke mindre sandt, uden at Saadant dog i mindste Maade kan tilregnes de høie Bedkommende, som ex officio forestaae Capitelstartens Sættelse.

Tænke vi os, til Cr., Aarene fra 1810 til 15, hvad tabte da ikke offentlige Stiftelser, Embedsmænd og Private, som vare saa uheldige, at eie Tiender, accorderede paa Penge? Jeg vil ikke engang tale om uforanderlig Pengebetaling, eller Betaling efter 10 Aars Middeltaller; thi om den kan man, hvad de sidste af de nævnte Aar især angaaer, ligesaavel sige, at de fik — Intet, men alene om dem, som havde havt den bedre — jeg mener, paa den Tid bedre — Held, at have Penge-Accordten efter hvert Aars Capitelstart. Alle-

rede inden Capitelstarten blev publiceret, vare Kornpriserne stegne betydeligt høiere, inden For- aaret endnu mere, og saa fremdeles. —

Omvendt blev Forholdet omtrent fra 1815. De høie Priser paa Korn, som paa andre inden- landske Producter, skulle — og maatte af flere Aarsager — dale, men man holdt dog op paa dem det bedste man kunde. Stemmerne til Capi- telstarten faldt da vel og, men ikke i samme For- hold, som de virkelige gangbare Priser, saa at Misforholdet vedblev, kunß fra en anden Side. Tiendeyderne efter Middeltaller, der i de fore- gaaende, for Eierne uheldige, Aar havde havt en ubillig Fordeel eller Vettelse, leede nu, og vil endnu i flere Aar — forsaavidt ikke mindelig Ef- tergivelse fra Tiendetagerens Side har afværget saadant — komme til at lide et uretfærdigt Tab og Tryk; hvorhos det dog ikke kan dølges, at den tvungne Sølvværdies Cours egentlig bærer den største Skyld derfor, eller har giort Ulykken større, end den uden samme skulde eller kunde have blevet.

I Aarene 1820 og 21 vare Capitelstarterne i Almindelighed lave, og dog, i Forhold til de virkelige Priser, alt for høie for dem, der skulle betale efter samme; i 1822 derimod stod Capitel- Kjøbet betydeligt under de gangbare Priser paa Korn i daglig Handel og Wandel; og saaledes vil, saalænge de samme Omstændigheder ved-

blive, Plus eller Minus langt oftere indtræffe, end det virkelige Middeltal.

Men Mangel paa den Overeensstemmelse, som burde finde Sted imellem Capitels-Kiøb og Land-Kiøb; den satte Priis og den virkelige, er, ligesom for Mange, der ere forpligtede til Hiin, til ubilligt Tab og Fornærmelse; saaledes og i flere Henseender skadelig, selv endog fra Moralitytetens Side, i det at samme hos den svagt tænkende, men hurtigt dømmende Mængde vækker Mistro til de Mænds Uegennyttighed, Redelighed og Upartiskhed, der, som Foresatte, bestyre Capitels-Taxternes Ansættelse, skiondt ingenlunde hos dem, men i det Feilfulde i selve Indretningen Aarsagen til hiin Mangel maa søges.

Jeg sagde: "det Feilfulde", og frygter slet ikke for, at Mogensomhelst skal optage det ilde; jeg skal desuden i det Følgende søge at bevise den Anke, jeg er saa frie at fremsætte, og heller ikke undlade med Beskedenhed og Agtelse for Kyndigernes Dom, at pege hen paa nogle Forslag, der forekomme mig at kunne lede paa Sporet efter det Bedre.

Aarsagerne, hvorfor Capitelstarterne som oftest ikke ere, eller kunne være, lige den virkelige Landkiøbs-Priis, troer jeg at finde deels i Maaden, og deels i Tiden, hvorpaa den sættes.

Som bekiendt, indhente vedkommende Stifts- og Amtmænd de underordnede verdslige, ligesom

Biskopperne de geistlige Embedsmænds Stemmer i Kiøbstæderne og paa Landet; efterat Middeltallerne herreds- og amtsviis, og endelig over hele Stiftet deraf ere uddragne, adderes de Verdslikes og de Geistliges Stemmers Middeltal, og Middeltallet igien af begge bliver da Taxten.

Men om Fleerheden af disse Stemmegivere tør man, uden at fornærme een Eneeste, sige, at de hverken kunne eller bør være Meddommere i denne Sag.

De kunne ikke; thi paa Landet, hvor den største Deel af de geistlige Embedsmænd, boer, gives egentlig ingen Kornpriser, uden forsaavidt de formes efter Kiøbstædernes. Naar Peder i eet Sogn, og Poul i et andet sælge Korn i liden Qvantitet til Peder eller Poul i samme eller et tredie Sogn, da er det oftest til ganske forskellige Priser, som rette sig og variere efter flere størstebeels aldeles tilfældige Omstændigheder. Skal altsaa til Ex. en Præst opgive — hvilket aarligen foredres af ham — de Priser paa Korn ic. Vare, som have fundet Sted i hans Sogne, da maa han ængstelig forske og spørge, naar denne eller hiin Sognemand sælger 1 Skp. eller 1 Tde. Korn, om han kan faae Prisen at vide, og dette kan dog kun gielde om hvad, som sælges hjemme; thi fører Bonden Korn til Kiøbstaden, da er den Priis, hvortil det der sælges, Præstens Opgivelse uvedkommende, da han kun har at anmelden de gang

bare Priser i selve Sognene; men disse — hvis saadanne gives og kunde efterspørges — kan han end ikke rette sit Bøtum efter, da det er bekiendt, at hvad Korn eller andre Vare, Bonden sælger i sit Huus til den tilfældigviis Trængende, fordrer han og saaer, af flere Grunde, sædvanligst høiere Betaling for, end naar han sælger i Kiøbstaden eller paa de offentlige Markeder, og deraf vilde altsaa følge, at den Middelpriis, som udbrages af hine Hiempriiser ved hvert enkelt Salg i det Smaae, maatte blive usforholdsmæssig høi.

Men ligesom nu de fleste Embedsmænd ikke ere istand til at give nogen saadan Stemme til Capitelstædet, som kan antages for paalidelig eller grundet paa tilstrækkelig Kundskab og Visshed om de i Virkeligheden eksisterende, gangbare og almindeligste Kornpriser: saaledes bør de — siger jeg fremdeles — net ikke have nogen Stemme i denne Sag. —

De allerfleste ere, enten som hævede eller ydende Penge-Bederlag efter Capitelstædet istedet for Korn, interesserede heri; og hvor mueligt, hvor menneskeligt, at denne Omstændighed kan have Indflydelse til enten at hæve eller synke Priis-Dyggivelserne. Ja, om dette end ikke var Tilfældet, om end Alle, eller dog den større Deel, vare retsindige, samvittighedsfulde nok, til ikke at falde i denne Egennyttens farlige Fristelse, saa er det dog umuligt, at undgaae Mistanke; thi

hvo, som kiender Mennesket, og Bonde-Almuen især, vil vide, hvor mistroisk, mistænkelig, hastigt og ilde-dømmende den sædvanligen og i Almindelighed er, fornemmeligen mod Overmænd og Foresatte. Men, hvor ubehageligt, hvor smfindtligt, hvor krænkende er ikke Sigt for den velsindede, redelige og uegennyttige Embedsmand, hvad enten verdslig eller geistlig! Jeg for min Deel tør, uden at være ubesteden, erklære og forsikre, at saavist jeg, saavel som alle lige Bilkaar undergivne, lider, trykkes, trænges og oeconomisk ruineres ved de uden Exempel lave, mod alle Afgifter og Udgifter uforholdsmæssige og ringe Kornpriser, saavist vil jeg med større Taalmod kunde lide og udholde, hvad lides maae indtil Enden, naar jeg kan vorde fri for at have nogen Deel eller Stemme i de Prisers Ansættelse, som mueligen herefter skulde fuldende mit Uheld og min Ruin; thi Sandhed er det, at det ingenfinde har giort mig saa ondt, at erfare den fastsatte Capitelstaxt, skjøndt samme med hvert Aar har sat mine eeneste faste Embedsindkomster alt dybere og dybere ned, som det har harmet og smerttet mig, naar jeg af nogensomhelst Sognekmands eller Andens Afsyn, Mine eller Ord har maattet forstaae, eller ladet mig sige, at Præsterne, eller den hele Geistlighed, bære Skyld for, at det aarlige Capitelsskiøb — der, selv saa lavt det har været, dog af Mange er bleven udraabt

som for høit — ofte overstiger de gangbare Landpriser.

Men er det nu, af hvad, som hidtil er sagt, indlysende og klart, at Maaden, hvorpaa Capitelstarten sættes, ingenlunde er den muelig bedste eller ønskelige, saa er det ei heller mindre sandt, at Tiden, som er bestemt til Kornprisernes Tagtagelse og Opsamling, ligesaalidet er vel valgt eller den rigtige.

De Bedkommendes Indberetninger skulle nemlig indeholde Priis-Opgivelserne i Septbr., Octbr., Novbr., Decbr. og Januar Maaneder; men netop i disse stee sædvanligst de allerfærreste Korn-Risb, naar undtages Sæderugs Forhandling i de 2de første af de nævnte Maaneder. Havre og Boghvede aftærsker Landmanden i Almindelighed ikke før efter Kyndelmisse; det kommer altsaa ei heller i Handelen, og Angivelse af Priser paa disse Kornsorter er da enten ikkuns blind Gissning, eller Bestemmelse, der alene kan tages af et høist enkelt Salg, som stæer af Nødvendighed, enten fra Sælgerens eller Kjøberens Side.

Byg søges ogsaa i hiint Tidrum ikkuns til daglig Huusholdnings Nødtørst, og kommer ei til nogen egentlig fast Priis, før Capitelkjøbet allerede er bestemt. Rug bliver saaledes den eneste Kornsort, hvis Priis kan opgives, men dog ingenlunde saa ganske rigtig, da Sædetiden i

Septbr. og Octbr. Maaneder oftest hæver Prisen over hvad, den bliver læugere hen paa Aaret.

Disse Bemærkninger forudskillede, kommer jeg nu til Spørgsmaalet: Da Capitelstarternes Ansættelse maa antages hidtil ikke at være skeet paa en den billigste Forbring tilfredsstillende, bedstmuelige eller ønskeligste Maade, hvorledes kan det da for Fremtiden vorde bedre i saa Henseende?

Ikke som den, der mener, at have opdaget Hemmeligheder, eller fundet det ene Rigtige, men alene i den Hensigt, at foranledige — om muligt — at meer Indsigtsfulde og Kyndige ville tage denne Sag under Derveielse, og yttre sig derover, tillader jeg mig et Forslag:

I enhver Kiøbstad, hvor der have ugentlige Torvedage, og dette er vel Tilfældet i de fleste baade større og mindre Stæder, eller dog visse Dage, paa hvilke Landmanden især søger Byen, og fører sine Producter med sig til Forhandling, ansættes en Torve-Kommission, bestaaende af en Embedsmand i Byen, to af de eligerede Borgere eller andre agtbare Indvaanere, og een eller to af Omegnens kyndige og retsindige Landmænd, hvis Sag det bliver at agtpaagive og annotere Priserne paa Korn og øvrige Vare, som i ethvert Stift tages med under Capitelstart-Ansættelsen.

Middeltallet af disse Priser for hver Uge især indberettes til vedkommende Overøvrighed, og kundgjøres tillige ugentlig i nærmeste Stifts-

eller Amts-Tidende; og naar saaledes er fortfa-
ret i det til Priis-Sagttagelserne bestemte Tids-
rum, saa skulde jeg mene, at man paa denne Wei-
kom til det rigtigste, paalideligste og al Mistanke
forebyggende Resultat, ved nemlig blot at addere
de samtlige Middeltaller af Priis-Antegnelserne
for enhver Riibstads udi Stiftet, og deraf igien at
udbrage Capitelstribet.

Den Indvendning, at de Bedkommende, som
bleve Medlemmer af Torve-Commissionerne, der-
ved besværedes, og kunde synes at have Fordring
paa Erstatning for Tidsspilde og Uleilighed, vil
ikke betyde meget, naar de indenbyes Medlemmer
halvaarligen, og de udenbyes maanedligen afløs-
ses, og disse sidste tillige faae fri Befordring til
og fra Staden, saa er Uleiligheden liden, og Ar-
beidet intet, og neppe vil nogen for en god Sag
varm og virksom Mand undslaae sig for en saa
ubetydelig Besvær, naar han derved kan bidrage
til fælleds Bedste og et virkelig Godes Opnaaelse.

Vi ere jo alle den samme Konges Undersaat-
ter, Borgere i den samme Stat, og som saadanne
lige pligtige til at bære Byrderne med hverandre.

Hvad angaaer Tiden til Prisernes Sagtta-
gelse og Opsamling, da synes Vinter-Halvaaret,
regnet fra 1ste Octbr. til 1ste April at være baade
til Hensigtens Opnaaelse tilstrækkelig, og den
meest passende, saa at Stifts-Ovrighederne til
Medio April kunne bekendtgjøre Capitelstribet,

I det nævnte Tidrum udtærskes Landmandens Lader, Korn af alle Sorter bringes til Torvene, og opnaaer sædvanligen de Priser, som for dette Aar kunne ventes; thi at Mangel eller andre tilfældige Omstændigheder hen paa Sommeren eller nær den kommende Høst stundum foraarsage en usædvanlig, oftest kun øieblikkelig Stigen, bør ikke komme i Betragtning.

I flere Omstændigheder begrundet, og derfor ogsaa ønskelig, forekommer mig den Forandring og Afvigelse fra det hidtil Sædvanlige, at nemlig Capitelstarten ikke fastsættes for et heelt Stift, men for enkelte Dele eller Districter af samme, saaledes som for Ribe og Aalborg Stifter Skik er.

Der lade sig lettelig tænke flere Aarsager og Omstændigheder, der kunne virke en ikke ubetydelig Forskiel paa Kornvarernes Værd og Priis i een Deel af et Stift fremfor i en anden; men naar saa er, hvorfor skulde da de Paagiældende enten have eller yde en høiere eller lavere Erstatning eller Betaling for de respective Kornafgifter eller Leverancer, end som havde været at erholde, hvis disse, ydede in natura, vare blevne gjort i Penge eller forhandlede i den selve Omegn og de samme nærmest omliggende Stæder og Ladepladse.

Hvorvidt det kan være nødvendigt, at i nogle Stifter, foruden Korn — Smør, Flest og Honning, tages med under Capitelskiøbs Ansæt-

telse, veed jeg ikke, men ere mueligen de Aarsa-
ger, hvorfor Saadant i forrige Tid er skeet, nu
ikke meer forhaanden, da kunde jo, burde ogsaa,
Virkingen ligeledes ophøre; maaskee var det ikke
uhensigtsmæssigt, at Vinterhvede og Boghvede,
som nu ere temmelig almindelige Kornsorter i
Danmark, ogsaa toges med.

Glutteligen bør jeg ikke tilbageholde den Er-
klæring, at hvad jeg har sagt, er sagt alene, fordi
det syntes mig et Dnske værd, at den omhandlede
Sag maatte af høie Bedkommende tages under
Overveielse til videre Undersøgelse og Foranstalt-
ning. Opnaaes denne min Hensigt, da er jeg
meer end glad og vel lønnet; i andet Fald, da
har kun jeg alene spildt min Umage, og ingen
Anden tabt derved; thi Ingen er fornærmet, li-
gesaaalidet som jeg heller har villet det.

Søvrigt har jeg talt som til Forstandige; de
dømme nu, hvad jeg haver sagt, og dømme mig
skaarpsomt og mildt.

Hinge, Præstegaard i August 1823.

Joh. Henr. Stabell,

Sognepræst for Hinge og Vintherslew
Menigheder i Aarhus Stift.